

Koku sugas

Skujkoki. Latvijā visizplatītākās ir divas skujkoku sugas – **egle un priede**. Šo koksnī plaši izmanto celtniecībā, durvju un logu ražošanā, mēbeļu ražošanā.

Priede. Priede ir visizplatītākais koks Latvijā, un tas aizņem lielu daļu no visu mežu kopplatības. Maksimālais augstums, ko var sasniegt priede, ir 40 m. Dzīves ilgums – līdz 200 gadiem. Priedes koksnei ir zeltaini dzeltenbrūna nokrāsa. Sveķainības dēļ priede ir izturīga pret apkārtējās vides iedarbību, tāpēc to plaši izmanto celtniecības darbos. No priedes izgatavo dažādu veidu zāģmateriālus, būvgaldniecības izstrādājumus, kā arī plaši lieto mēbeļu rūpniecībā.

Koks	Koksne
	

Egle. Egles koksne, līdzīgi kā priedei, ir plaši izmantots skuju koks. Egle aizņem vienu ceturtdaļu no Latvijas mežu kopplatības. Egles koksnes žūšana ir līdzīga priedei, tomēr tā plaisā mazāk un arī mazāk sagriežas žūstot. Egle aug līdz 50 m augstumam, un egles dzīves mūžs ir 300 gadi. Guļbūvju cēlāji ir iemīļojuši šo kokmateriālu tā tehnoloģisko īpašību dēļ. Par lielāko egles koksnes mīnusu tās pielietošanai zaļā koka izstrādājumu izgatavošanā tiek uzskatītas sveķu ailes (sveķu kabatas), kas apgrūtina tās apstrādi un pielietojumu. No egles arī izgatavo mūzikas instrumentus.

Vizuāli egles koksne ir viendabīgāka par priedi. Tās bālais tonis nav īpaši pievilcīgs un izceļams, toties, atstājot egles izstrādājumus atmosfēras iedarbībā (ne iekštelpās), ar laiku tie iegūst skaistu sudrabpelēku toni.

Koks	Koksne
	

Lapegle. Šai skuju koku sugai skujas ir viendabīgas un nobirst rudenī. Mežos tā aizņem mazas platības. Aug kaļķiem bagātās, mālainās augsnēs un dod ļoti vērtīgu koksni. Lapegle sasniedz 35 m augstumu, un tās dzīves ilgums var sasniegt līdz pat 400 gadiem.

Lapegle saimnieciski izmantojama līdzīgi priedei. Samērā smaga koksne ir teicama hidrotehniskās būvēs un celtniecības detaļās, kurām ir saskare ar paaugstinātu mitrumu. Latvijas tautsaimniecībā lapegles koksni izmanto maz.

Koks	Koksne
	

Lapu koki

Lapu koki. Latvijas lapu koki ar savām saknēm cieši turas Latvijas zemē un spītē negaisiem un vētrām. Kopš seniem laikiem tie vēl šodien dod pajumti un patvērumu putniem, zvēriem un cilvēkiem. Lielāko Latvijas meža daļu (54,8 %) aizņem tieši lapu koki. Lapu koksne ir ļoti pieprasīts zāgmateriāls, no kura arī izgatavo dažādus priekšmetus, mēbeles, kā arī to izmanto celtniecībā. Lapu kokus iedala cietajos un mīkstajos.

Ozols. Cietais lapu koks, vasarzaļš, gaismas prasīgs koks ar taisnu stumbru un ļoti spēcīgu sakņu sistēmu (mietsakne sasniedz 5 m dziļumu). Miza jauniem kokiem gluda, samērā plāna, vēlāk veidojas kreve. Ozols var sasniegt 40 m augstumu un 800 gadu vecumu. Vispār ozola koksne ir skaistā, brūnganā krāsā un ar izteiktu tekstūru. Šo koksni plaši pielieto parketa ražošanā, ārdurvju izgatavošanā, mēbeļu izgatavošanā. Upju atvaros ilgi mirkušu, zili melnu, cietu un smagu koku kā dzelzs sauc par melno ozolu. No melnā ozola gatavoja dārgas mēbeles un smalkus koka darbus.

Koks	Koksne
	

Osis. Koks ar taisnu, slaidu stumbru un pelēku vai brūnganu mizu. Koki sasniedz 40 m augstumu, mūža ilgums līdz 350 gadiem. Osis labi aug trūdvielām bagātā, pietiekami mitrā augsnē, kuras sastāvā ir arī kaļķi. Oši cieš no pavasara vēlajām salnām, bargās ziemās mēdz apsalt, nereti slimo ar stumbra un zaru vēzi, to stipri bojā mežā dzīvnieki. Koksne ir sīksta, lokana, smaga, blīva, nedaudz mīkstāka par ozola koksni. Oša koksne ir nedaudz līdzīga ozola koksnei, bet ir nedaudz gaišāka. Osis arī labs lietaskoks, bieži lietots mēbeļu izgatavošanā, trauku izgatavošanā sporta piederumu un mūzikas instrumentu izgatavošanā.

Koks	Koksne
	

Kļava. Dabā kļava aug lapkoku un jauktajos mežos kā vientuļie koki vai nelielās grupās. Ar kļavām bieži apzaļumo parkus, pilsētas, ceļmalas. Kļavām ir biezs vainags ar plati daivainām lapām. Koka augstums var sasniegt 40 m, bet mūža ilgums – līdz 150–200 gadi. Kļavas koksni pamatā izmanto mēbeļu ražošanā. Tā viegli padodas mehāniskai apstrādei, virpošanai, griešanai bet augsta nodilumizturība mēbelēm no kļavas ļauj ilgi kalpot. Kļavas izmanto arī mūzikas instrumentu izgatavošanā. Kļava ir labs materiāls kokgriezumu veidošanai. Īpaši lielisks tas ir materiāls kāpņu izgatavošanai.

Koks	Koksne
	

Bērzs. Bērzs ir vasarzaļš vienmājas koks, kura slaido stumbru klāj miza jeb tāss, kas daudzām bērza sugām ir baltā krāsā. Bērza lapas ir veselas vai daivainas ar zobainu malu un izvietotas pamīšus. Latvijā visbiežāk sastopams ir āra jeb kārpainais bērzs, kura augstums var sasniegt līdz pat 45 metrus, bet vecums – 150–300 gadus. Koksne ir samērā cieta, sevišķi sausa. Saimnieciski bērzu plaši izmanto gan apaļā, gan sazāģētā veidā, arī saplākšņa ražošanā un kā papīrmalku. No bērza koksnes izgatavo mēbeles, saimniecības priekšmetus, instrumentu rokturus un atspoles, tapas, taru. No bērza iegūst augstas kvalitātes kokogles.

Koks	Koksne
	

Apse. Apse sasniedz līdz 40 m augstumu un 1 m stumbra diametru. Mūža ilgums 100–180 gadi, reti kad vairāk. Miza gluda, pelēka, vēlāk (no apmēram 50 g. vecuma) tumšāka un plaisaina. Apsei ir spēcīgu sakņu sistēma, kas sniedzas pat 20–30 m aiz vainaga robežām. Vainags skrajš. Zari trausli. Lapu virspuse ir zaļa, apakšpuse gaišāka. Vecu un jaunu koku lapu veidi – nevienādi (sk. att.). Apsei ir liela saimnieciska nozīme. Koksne – viegla, mīksta (jauni nolaista), degoša maz rūk. Izmanto sērkociņu ražošanā, celulozes ražošanā u.c. Parasti no apses gatavo lubiņas jumtam.

Koks	Koksne
	

Liepa. Liepa ir vasarzaļš koks, kas Latvijā sastopams samērā bieži, pārsvarā aug mistrojumā ar citiem lapu kokiem, it īpaši ar ozolu. Liepai ir plaša sakņu sistēma, stumbrs ir ar pelēku, gludu mizu, vecākiem kokiem miza ir rievaina. Lapas pamīšus, ieapaļi sirdsveidīgas, ar robaino malu. Liepa sasniedz aptuveni 30–35 metru augstumu, līdz 7 m apkārtmēru un pat 300 gadu vecumu. Liepas koksne ir mīksta, viegla, parasti balta, bez tumšāka kodola, ar vāji izteiktām gadskārtām. No liepām ražo saplāksni, mūzikas instrumentus, var veidot dzīvžogus; liepas viendabīgā koksne labi izmantojama laivu būvē, protēzēm, apavu papēžiem, koka traukiem un karotēm, kā arī kokgriezumiem.

Koks	Koksne
	

Melnalksnis. Melnalksnis ir līdz 30–35 m augsts koks ar tumši brūnu rievainu mizu. Mūža ilgums vidēji sasniedz 120 gadus. Melnalksnim ir labi attīstīta sakņu sistēma (līdz 4 m), kas padara to ļoti izturīgu pret vēju. Melnalksnis ir gaismas un mitruma prasīgs koks, bargā ziemā var apsalt. Aug tīraudzēs vai kopā ar bērzu, osi, apsi, egli. Lapas spīdīgas, tumšzaļas, (pavasārī lipīgas), to mala nevienādi zobaina.

Koksne vērtīga, mīksta, viegla. Senajos laikos ūdensizturības dēļ melnalksni izmantoja notekām, pāļiem, aku grodiem. Pateicoties tam, ka melnalkšņa koksne nerada piegaršu produktiem, kad saskaras ar tiem, no melnalkšņa darināja piena traukus, arī koka bļodas. Mūsdienās melnalkšņa koksni izmanto galdniecībā, tā sevišķi noderīga zemūdens būvēs – aku gredzenu, slūžu izgatavošanā, jo koksne ilgi netrup, atrodoties ūdenī, no melnalkšņa ražo finieri, apdares materiālus un mēbeles. Koksni izmanto arī kā kurināmo.

Koks	Koksne
	

Baltalksnis. Baltalksnis ir vidēja lieluma vai liels (ap 8–20 m), ātraudzīgs, vasarzaļš koks ar slaidu stumbru un plašu vainagu. Tas ātri ieviešas neapstrādātās lauksaimniecības zemēs un grāvmalās. Koks var sasniegt līdz 25 m augstumu un 60 gadu vecumu. Baltalkšņa miza ir gluda, gaiši pelēkā krāsā. Baltalksnis ir saulmīļu suga – pārsvarā sastopams mēreni mitrās, trūdainās mālsmits augsnēs. Aug gan tīraudzēs, gan mistrotās audzēs.

Baltalksnis tiek uzskatīts par nevērtīgu koksni, pēc nociršanas koksne iekrāsojas sarkani vai oranži brūna. Baltalkšņa koksne ir viegla, kokapstrādes uzņēmumi no tās ražo taru, apdares materiālus un citus izstrādājumus, arī izmanto kā malku un kā kurināmo zivju un gaļas kūpinājumu izgatavošanai.

Koks	Koksne
	

Vītols. Vītolu dzimtas koki un krūmi ir divmājnieki – ziedi viendzimuma vienkāršās vārpās vai spurdzēs. Spurdzes var būt stāvas vai nokarenas. Vītolu un kārkļu ģintij pieder gan koki, gan arī krūmi. Kokus dēvē par vītoliem, bet krūmus – par kārkliem. Tie ir mežos, krūmājos, purvos, pļavās, ūdeņu krastmalās. Vītolu un kārkļu pavasarī ziedošās vīrišķo ziedu spurdzes sauc par pūpoliem.

Koks	Koksne
	